

הרב יהודה הלוי עמיהי

הסינות לראשי עם

הקדמה

לפי הצעת חוק שהועלתה במגעים להקמת ממשלה חדשה, החסינות לראש הממשלה ולשרים תוסר רק כאשר הכנסת תאשר זאת ברוב קולות. דבר זה יכול לגרום למצב שבו שרים וראש הממשלה לא יובאו לדין עד תקופה שבה הם כבר לא יכהנו בתפקידם. עיקר טענת המצדדים בהצעה היא שיש צורך ליתן לקובעי המדיניות את הזמן שהם צריכים לפעול לטובת המדינה, ואילו עיקר טענת השוללים היא שאין לתת את הנהגת העם בידי אנשים שעשו פעולות שליליות, ויש לבדוק את התנהלותם בבית משפט. השאלה היא אם ח"כ דתיים יכולים או צריכים לתמוך בשינוי זה.

א. מלכי בית דוד ומלכי ישראל

נאמר במשנה בסנהדרין (פ"ב מ"א, סנהדרין יח ע"א): 'המלך לא דן ודנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו'. הגמרא (שם, יט ע"א) מסבירה את הדין הזה:

מלך לא דן כו'. אמר רב יוסף: לא שנו אלא מלכי ישראל, אבל מלכי בית דוד - דן ודנין אותו, דכתיב בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט. ואי לא דיינינן ליה - אינהו היכי דייני? והכתיב התקוששו וקושו, ואמר ריש לקיש: קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים. אלא מלכי ישראל מאי טעמא לא? - משום מעשה שהיה. דעבדיה דינאי מלכא קטל נפשא, אמר להו שמעון בן שטח לחכמים: תנו עיניכם בו, ונדוננו. שלחו ליה: עבדך קטל נפשא. שדריה להו. שלחו ליה: תא אנת נמי להכא, והועד בבעליו, אמרה תורה: יבא בעל השור ויעמוד על שורו. אתא ויתיב. אמר ליה שמעון בן שטח: ינאי המלך! עמוד על רגליך ויעידו בך. ולא לפנינו אתה עומד, אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד, שנאמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב וגו'. אמר לו: לא כשתאמר אתה, אלא כמה שיאמרו חבריך. נפנה לימינו - כבשו פניהם בקרקע, נפנה לשמאלו - וכבשו פניהם בקרקע. אמר להן שמעון בן שטח: בעלי מחשבות אתם, יבא בעל מחשבות ויפרע מכם. מיד בא גבריאל וחבטן בקרקע, ומתו, באותה שעה אמרו: מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו.¹

מדברי רב יוסף אנו לומדים: א) שהדין שאין דנין מלך שייך במלכי ישראל, אבל מלכי בית דוד דנים ודנים אותם. ב) מעיקר הדין דנים מלכים, אבל במקום שיכולים להיווצר בו

1. סיפור זה מופיע במעט שינויים בקדמוניות היהודים יד, ט.

בעיות בגלל דיון זה, גזרו חכמים שלא דנים מלך. דברי הגמרא הובאו להלכה ברמב"ם (הל' מלכים פ"ג ה"ז):

כבר ביארנו שמלכי בית דוד דנין אותן ומעידין עליהן אבל מלכי ישראל גזרו חכמים שלא ידון ולא דנין אותן, ולא מעיד ולא מעידין עליו, מפני שלבן גס בהן ויבא מן הדבר תקלה והפסד על הדת.

נראה שלשון הרמב"ם 'תקלה והפסד על הדת' מרמזת לשני הדברים שהוזכרו בגמרא: א) מות שני הדיינים - זאת היא התקלה. ב) הדין נעשה ללא עמידה של בעל דין, ויש בכך הפסד על הדת, שכן בעל הדין היה צריך לעמוד בשעת קבלת עדות.

ב. בין מלכי בית דוד ובין מלכי ישראל

1. הנביא ציווה על בית דוד לדון

על ההבדל בין מלכי בית דוד ובין מלכי ישראל כתב תוספות הרא"ש (סנהדרין שם, ד"ה ומלכי):

ומלכי ישראל מאי טעמא משום מעשה שהיה. הקשה רבינו מאיר מאי קא מפליג רב יוסף בין מלכי בית דוד למלכי ישראל מדכתיב דינו לבקר משפט, והא בההיא שעתא שנאמר הפסוק היו מלכי ישראל דנין, כמו כן דאכתי לא נעשה אותו מעשה דינאי המלך? ומינאי המלך ואילך ליכא למימר דקאמר מלכי בית דוד דנין חדא דהיכי מייתי סיעתא מקרא דבית דוד דינו לבקר משפט דהא ההוא קרא הוה קודם מעשה דינאי? מיהו הא לא קשיא דילמא מסתמא כיון דהקב"ה צוה להם בהדיא לדון לא היו חכמים גוזרין עליהן שלא לדון, וכי האי גוונא בפ' אי זהו נשך דאמרי' התם דמדרבנן גזרו שלא להלוות לנכרי ברבית יותר מכדי חייו ופריך והכתיב לנכרי תשיך, ומאי פריך והא לא אסרינן אלא מדרבנן, אלא צ"ל כיון דכתיב לנכרי תשיך לא היה להם לחכמים לגזור, הכי נמי נימא הכא.

לפי תוספות הרא"ש, כיוון שלמדנו בנבואת ירמיה שציווה למלכי בית דוד 'דינו לבקר משפט', זה כציווי מפורש המחייב את מלכי בית דוד לדון, ועל כן כשגזרו חכמים שמלך לא דן בגלל מעשה דינאי, לא גזרו זאת על מלכי בית דוד. כיסוד זה גם כתב בתורת חיים.² נראה שכך גם הבין הכסף משנה' (הל' מלכים פ"ג ה"ח), וזו לשונו:

לכך אני אומר שדברי רב יוסף שאמר לא שנו אלא מלכי ישראל וכו' כך פירושו כיון שמצינו בבית דוד שהזכיר הכתוב שם דינו לבקר משפט, אף על פי שאירע תקלה על ידו לא היו גוזרים המלך לא דן ולא דנין אותו שלא לחלוק על דברי הכתוב, אבל במלכי ישראל כל שאירע תקלה על ידן יש לנו רשות לגזור שלא דן ולא דנין אותן, והכי קאמר כשגזרו לא גזרו אלא על מלכים העומדים מבית ישראל אבל אם יעמדו מלכים מבית דוד לא גזרו עליהם.

2. תורת חיים לרב אברהם חיים שור, סנהדרין יט ע"א ד"ה דכתיב בית דוד.

לפי הסברים אלו נראה שאפילו אם הייתה נגרמת תקלה אצל מלכי בית דוד, לא היו קונסים אותם, מכיוון שכתוב מפורש בפסוק בירמיהו 'בית דוד כה אמר ד' דינו לבוקר משפט'.³

2. בית דוד ענווים

מדברי הרמב"ם ב'פירוש המשנה' נראה שאין כאן שאלה של גזרת חכמים, אלא זו מציאות מוסרית, וזו לשונו:

במה דברים אמורים במלכי ישראל בלבד מפני ששלטונם ברשע ואינם מחשיבים את שפלות הרוח והענוה ואינם סובלים את האמת. אבל מלכי בית דוד דנין ודנין אותם לפי שהם מכירים את האמת ולא תקשה עליהם הענוה לפי ששלטונם חוקי לא יחסר על ידי ענותנותם. אמר בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט, ודוד עליו השלום היה מכלל סנהדרי גדולה.

לפי הסבר זה מלכי בית דוד היו נשמעים לדברי חכמים, ועל כן יכלו לדון ולהיות נדונים, אבל מלכי ישראל היו עזי פנים ושלטונם ברשע, ואין להם ענוה ושפלות רוח לפני הדיינים, ולכן אנו חוששים שמא יבואו לידי קלקולים. כמו כן נראה מדברי הרמב"ם שרשעת מלכי ישראל פרצה יותר בימי ינאי, ולכן קנסו ממלכות ינאי. נראה מלשון הרמב"ם שהוא סובר שאם הייתה תקלה כזאת אצל מלכי בית דוד, גם אותם היו קונסים, אלא שלא נקנסו כיוון שהיו נוחים לשמוע בקול החכמים, אבל כאשר אינם שומעים בקול התורה, גם מלכי בית דוד אינם דנים ולא דנים אותם. אותה סברה כתב גם ה'לחם משנה' שתמה על דברי ה'כסף משנה':

לא נהירא דאע"ג דמן הדין אם היה אירע בהם תקלה היה להם כח לחכמים לתקן, ותו קשיא לפירושו מאי אמר בגמ' שם (דף י"ט א) אלא מלכי ישראל מ"ט לא נימא משום דדוקא במלכי בית דוד איכא קרא אבל במלכי ישראל ליכא קרא לומר שידונו. לכך נ"ל לומר דאין הפרש בענין הדין בין מלכי ישראל למלכי בית דוד, ואי קאמר קרא בית דוד הוא מפני שהוא היה דן דין אמת וכמו שפירש שם המפרש דכתיב ויהי דוד עושה משפט וצדקה, אבל הוא הדין דמלכי ישראל הוי נמי הכי. והאי דקאמר רב יוסף דכתיב בית דוד הכי קאמר תדע לך דמלכים יכולים לדון דכתיב במלכי בית דוד דינו, וכיון דהם יכולים לדון ה"ה מלכי ישראל דכולהו מלכים נינהו. להכי שאלו בגמ' א"כ מלכי ישראל אמאי לא ידונו, דהא מקרא משמע דכולם ידונו? ותירצו משום דאירע בהו תקלה, אבל במלכי בית דוד אפשר שלא יארע בהו ההיא תקלה שהם נכנעים לדברי הדת, וכיון דלא גזור בהו אוקמינהו אדינייהו, אבל אם היה אירע בהו תקלה ודאי דהיו גוזרים בהו.

נראה שהראשונים והאחרונים נחלקו בדין מלכי בית דוד שלא שמעו בקול ד' אם יש מקום לקונסם או לא. לדעת חלק מהראשונים (תוס' הרא"ש וכס"מ) לא קונסים את מלכי בית דוד בגלל גזרת הנביא, ואילו לפי הרמב"ם (פיה"מ והלח"מ) אפשר לקונס גם

3. עי' רע"א על הגמ' בסנהדרין.

את בית דוד אם רואים שאינם מתנהגים כשורה, למרות הפסוק בירמיה. גם מלשון הרמב"ם בהלכותיו, שלא הזכיר את הפסוק 'דינו לבוקר משפט', משמע שאין דנים את המלך בגלל חוסר ענווה ויראה ומחשש פגיעה בדת, ולא בגלל ציוויו של ירמיה על בית דוד.

לפי זה נראה שכל מקום שאין חשש לתקלה ופגיעה בדת, יש לדון את המלך, ואין לו כל חסינות הלכתית למרות מעמדו.

ג. מלך וראש גלות

כאמור לפי הגמרא האיסור לדון מלך נובע מהחשש שיכולה להיווצר תקלה או פגיעה בדת (כפי שכתב הרמב"ם, שם). אבל השאלה היא: האם הכוונה למלך ישראל בלבד, או גם לאנשים חשובים ושרים?

תוספות הרא"ש שואל על מעשה ינאי, וזו לשונו:

אבל הא קשה דהלא ממעשה דינאי ואילך לא היו מלכי בית דוד, וצ"ל אבל מלכי בית דוד כגון אם היה בבית שני מלך מזרע דוד דנין אותו, אי נמי נשיאים וראשי גליות שהם מזרע דוד.

לפי הסברו הראשון, אומנם בימי ינאי לא היו מלכי בית דוד, אבל הדיון בגמרא עוסק באפשרות שהיו מלכים כאלו של בית דוד ומברר אם אפשר לדון אותם. תירוצו השני הוא שגם נשיאים וראשי גליות שהם מזרע דוד, מעמדם כמלך. יסוד הדברים הוא על פי דברי חז"ל (סנהדרין ח ע"א): 'לא יסור שבט מיהודה - אלו ראשי גליות שבבבל, שרודין את ישראל בשבט'. מכאן שגם לראשי גליות מעמד של מלך, אבל מעמדם הוא רק כשרודים את ישראל בשבט. אנו לומדים שמלך וראשי גליות הם אנשים שיש להם כוח כפייה ושלטון בשררה. עולה מכאן שכל מי שלא רודה את ישראל, איננו מוגדר לא כמלך ולא כראש גולה. אבל ברור שבמקום שאין למלך סמכות בלעדית ואין לו כוח לרדות בפרך, נראה שדנים אותו, מכיוון שאין לו כוח לפגוע בדין או בדת. ואפילו אם יש לסמכות הנידונה איזה כוח להזיק (ככל איש ציבור), אין זה פוטר אותם מהעמדה לדין, כי רק אם הכוח יכול להביא 'לתקלה והפסד על הדת', הוא שפוטר מהעמדה לדין תורה.

ד. דין המלך באיסורים

המאירי (סנהדרין יט ע"א) הוסיף:

אין דנים אותו מפני שאינו נכנע לדברי תורה וגורם תקלה על שדוהו, ומאחר שאין דנים אותו אף הוא אינו דן... מה שכתבנו במלך שאין דן ואין דנין אותו פירושו במלכי ישראל אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותן שנאמר דינו לבקר משפט אם לא היו דנין אותם אף הם לא היו דנין אותן את האחרים מטעם התקושו וקושו, ואף במלכי ישראל לא אמרוה אלא ממעשה שהיה בינאי המלך שדוהו וקלקל בהם את השורה. ואעפ"כ כל שבאיסורין דנין אותו אף במלכי ישראל שהרי ינאי

המלך עצמו אחר מעשה זה פסלוהו לכהונה כמו שהתבאר בשלישי של קדושין⁴ וי"מ שאותו מעשה האמור שם קדם לזה האמור כאן, שאע"פ שהקפיד על אותו ענין מפני שעשאוהו חלל לא היו סבורים עליו שיקפיד בדין עבד כנעני שלו. מדברי הגמרא שדנה על כשרותו של ינאי לכהונה, משמע שדנים מלך לעניין איסורים. לאור הנ"ל הגיע המאירי למסקנה שהאיסור לדון מלך הוא רק בענייני מלכות. אולם ראייתו מכך שדנו את ינאי על כשרותו לשמש גם ככהן אינה ראייה, כפי שכתב המאירי בעצמו שייתכן שהדיון על כשרות ינאי היה לפני התקנה שלא דנים מלך. על כן מובן שהמאירי עצמו הביא פירוש ולפיו דנים את המלך גם על איסורים שעשה. אך זאת כאמור לפני התקנה, ולאחריה אין דנים אותו. ובספר 'בנין שלמה'⁵ הוכיח שלא דנים מלך אפילו במקום שיש חובת נפשות. העולה מכאן שמלכי בית ישראל 'לא דנים אותו' בכל התחומים, כולל איסורים ודיני נפשות, אם הוא יכול לגרום לתקלה או לפגיעה בדת.

ה. לא דנים מלך משום כבודו

רבנו יהונתן מלוניל⁶ הסביר טעם אחר לכך שאין דנין מלך: המלך לא דן וכו', אין דנין משום דגנאי הוא לו שיבא לפני ב"ד פחות ממנו וכתוב [דברים י"ז] שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך, וכיון שאין דנין אותו [אינו] ראוי לדון אחרים, דכתיב [צפניה ב'] התקוששו וקושו, כלומר קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים, וכיון דאין דנין אותו ש"מ אין מעידין עליו, והוא אינו מעיד על אחרים משום דגנאי הוא לו. לפי הסברו של ר' יהונתן מלוניל נראה שאין הבדל בין מלך ישראל לבין מלך מבית דוד. לעולם אין דנים מלך, כיוון שצריך שתהא אימתו עליך, ואם מביאים אותו לבית דין, יש לו גנאי בכך. נראה שלר' יהונתן מלוניל הייתה הסתכלות מחודשת לאיסור לדון את המלך. לשיטתו האיסור אינו נובע ממעשה שהיה בימי ינאי, אלא לעולם לא דנים מלך, מכיוון שצריך שתהא אימתו עליך. היו פרשנים⁷ שלמדו כך גם בירושלמי⁸ המקשה על המשנה שמלך לא דן ולא דנים אותו. הרי דוד המלך דן ועשה משפט וצדקה לכל עמו, א"כ מוכח שדוד דן? נראה שלפי הסבר זה בירושלמי אין הבדל בין מלך ישראל ובין מלך מבית דוד, ולא דנים אף מלך. הסברה לכך כדעת רבנו יהונתן מלוניל שאם מעמידים מלך למשפט, נוצר זלזול במלך, ולכן אין להבחין בין מלכי בית דוד למלכי ישראל. נראה להביא ראייה לדנין זה מלשון המדרש (דב"ר שופטים פ"ה אות ח):

4. קידושין סו ע"א.

5. בניין שלמה, סנהדרין יח ע"ב ד"ה במתניתין, יט ע"א סד"ה בגמ'.

6. רבנו יהונתן מלוניל, בתוך סנהדרי גדולה, ירושלים: מכון הרי פישל, תשע"ג, עמ' קעג.

7. מראה הפנים, קרבן העדה לירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ג.

8. ירושלמי שם.

הלכה שנו חכמים מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו לימדונו רבותינו למה אין דנין אותו? א"ר ירמיה שכתוב בדוד המלך (תהלים יז) מלפניך משפטי יצא, הוי אין בריה דן את המלך אלא הקדוש ברוך הוא.

לפי הסבר זה אין דנים מלך בין מבית ישראל בין מבית דוד. מאידך גיסא אפשר להסביר את דברי הירושלמי שמסקנתו היא כמסקנת הבבלי, שמדברי הירושלמי על דוד שעשה משפט וצדקה מוכח שהיה קנס רק למלכי ישראל ולא למלכי בית דוד, שאותם דנים והם דנים אחרים.

ראינו שני הסברים במסקנת הירושלמי. א. לעולם לא דנים מלך. ב. אין דנים מלך מבית ישראל, אבל מלכי בית דוד דנים.

אפילו אם נסביר שדעת הירושלמי היא שאיסור העמדה לדין של מלך (בין מישראל בין מבית דוד) נובע מכבודו של מלך, להלכה קי"ל כפי שכתב הרמב"ם לחלק בין מלך ישראל ומלכי בית דוד, ואנו לומדים שהאיסור הוא משום התקלה שיכולה להיווצר בעקבות משפט המלך, אבל אם ברור שלא תצא תקלה, יש להעמיד מלך לדין על מעשיו.

ו. המלכות בימינו

בשו"ת בית מרדכי (לרב פוגלמן, סי' פג) דן בשאלה חסינות לנשיא:

לכאורה תקומת מדינת ישראל היא הקמת והמשך העצמאות המדינית שבימי מלכי ישראל של בית החשמונאים ואין קשר למדינת ישראל המחודשת ולנשיאה עם מלכות בית דוד. אולם אין הדבר כן. מלכות בית דוד היא הסמל של גדולת עם ישראל ועצמאותו המדינית בארץ ישראל. באלפי שנות גלויותינו אנו מתפללים שלוש פעמים ביום: 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח'. מיום שהלכה בגולה שאפה האומה העברית לתקומת מלכות בית דוד הקשורה עם ביאת המלך המשיח, ושאיפה זאת מתבטאת בהרבה מדרשים ואגדות בתלמודים ומדרשים (עי' רמב"ם הלכות מלכים פי"א ה"א). שיבת ציון ומלכות בית דוד - שתי שאיפות שהן אחת היו בגעגועיו ותקוותיו של עם ישראל, ולפיכך תקומת מדינת ישראל היא התגשמות חזון האומה וכיסופיה לדרור ועצמאות בארצה היא, ודינו של נשיא מדינת ישראל הוא כדינם של מלכי בית דוד. ומכיון שלפי מסקנת הגמרא שם, מלכי בית דוד דנין ודנין אותן, על כן היינו צריכים לכאורה לקבוע כי נשיא המדינה דן ודנין אותנו.

אולם על זה יש להשיב כי במשנה שם שנינו סתם: 'המלך לא דן ולא דנין אותו' והמשנה אינה מבדילה בין מלכי ישראל למלכי בית דוד, ורק בגמרא הבבלי שם אמר רב יוסף: 'לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותן'. אולם בגמרא הירושלמית לסנהדרין פ"ב אין כל הסבר ותוספת למשנה זו, ושם אין מבדילים בין מלכי ישראל למלכי בית דוד, מזה אנו למדים כי לפי הירושלמי אין הבדל בין מלכי ישראל למלכי בית דוד, וכולם לא דנין ולא דנין אותן.

ואמנם כלל גדול אמרו הפוסקים הראשונים שבמקום שיש סתירה בין הבבלי

והירושלמי פוסקים למעשה כבבלי מפני שתלמוד בבלי הוא בתראה לגבי התלמוד הירושלמי, וראש המדברים בזה הוא הרי"ף (לסוף מסכת עירובין) ועי' שו"ת מהרי"ק (שורש פד). אבל על זה יש לומר: א. האוקימתא של רב יוסף בגמרא דידן שהמשנה מדברת רק במלכי ישראל היא דחוקה ושלא כפשטות המשנה שבסתם נשנתה, ונמצא שהירושלמי שאינו מביא הבדל זה וכנראה מפרש המשנה כפשוטה, נראה יותר מכוון בדעת משנתנו. ב. אולי יש לומר כי בדבר הנהוג ותלוי אך ורק בארץ ישראל כמו אם המלך לא דן ולא דנין אותו, הלכה כתלמודה של ארץ ישראל אעפ"י שבבבלי יש דעה אחרת, ובכן נשיא מדינת ישראל לא דן ולא דנין אותו.

דברי הרב פוגלמן זצ"ל, שיש לפסוק כדעת הירושלמי, ולא דנים מלך בגלל כבוד המלכות - קשים, מכיוון שלפי דבריו יש לפסוק שלא כרמב"ם שפסק כבבלי. וזה תימה גדולה כיצד נפסוק כנגד הרמב"ם, ואפילו שזה דין בארץ ישראל, אבל מנ"ל שיש לפסוק כירושלמי. אומנם ידועים דברי הגר"א⁹ שהרמב"ם פסק הרבה כדעת הירושלמי, אבל אדרבה, מכיוון שבהלכות מלכים לא פסק כדעת הירושלמי אלא כדעת הבבלי, א"כ ברור שיש לפסוק כדעת הבבלי. כמו כן מו"ר הגר"ש ישראלי זצ"ל¹⁰ השיג על דברי הבית מרדכי, וכתב:

וזהו דבר שיכול לקרות רק אצל מלך שהוא מושל, ואין עליו מרות אחרת, מה שאין כן הנשיא שהוא מוגבל בזכויותיו.

השגת הגר"ש ישראלי היא שאין היום מלך שאין עליו מרות אחרת, וכדברי הרמב"ם נראה שכל מקום שאימת המלך יכולה לגרום לשיבוש בדת, אין דנים אותו. אבל אם אין מציאות של שיבוש הדין, ואינו יכול לגרום הפסד לדת, יש לדון גם מלך.

התוספות¹¹ כתבו שהאיסור לדון מלך הוא רק במלך שיש לו סמכות עצמית, אבל מלך שצריך עוד אנשים כדי להחליט החלטות מסוימות, ואין הדין נגמר על פיו, דנים אותו. מכאן שכל מי שמוגבל בסמכויותיו אין לו דין מלך, ואם כל נבחרו הצבור נבחרים לשנים מספר בלבד, וכל כמה שנים ממנים אחרים, אין בימינו מושג של מלך, ובייחוד כשאין מלכותו עוברת לבניו אחריו, שזה אחד מתנאי המלך.¹² ואומנם ב'משפט כהן'¹³ דן על מעמד המלכות, אבל סייג שהדין הוא על הנהגת הכלל. על כן יש לדון ראש ממשלה וחברי כנסת למרות מעמדם הרם, כי אין להם חסינות מפני הצדק והיושר.

ז. דין תורה

על פי דברינו לכאורה יש לעשות בימינו משפט גם לראשי השלטון בישראל, ואין לתת

9. ביאור הגר"א, יו"ד סי' סג אות א, סי' פ אות ז, ריז אות יח, רכז אות ד.

10. צומת התורה והמדינה, ח"א עמ' 106.

11. תוספות, סנהדרין יח ע"ב ד"ה והא אין.

12. עי' רמב"ם, הל' מלכים פ"א ה"ז.

13. משפט כהן, עמ' שלח.

כל חסינות למעשה עוולה. אדרבה, יש להדגיש את דברי הנביאים שאין למחול לראשי העם על מעשיהם הרעים, וירושלים נענשה על כך שבעיר הצדק לא נעשה משפט ועל שתרבות הנהנתנות של ראשי העם פשטה בלא משפט. כל זה נכון כאשר רוצים להעמיד את הנדון לדין תורה, שיסודו חוקים ישרים מאת בורא עולם, אבל כאשר אין דין תורה אלא דיני ערכאות, קבלת העדות איננה כהלכתה, אלא עדויות נסיבתיות ועדים שאינם כשרים ובחלקם הגדול הם עצמם רשעים ומשימים עצמם כרשעים, וא"כ בנידון זה אין שייכות לדין של יושר ואמת. אע"פ שהנביאים חוזרים ומדגישים שיש לעשות משפט כנגד קציני העם שפושעים וחוטאים במעשי שחיתות למיניהם, כל זה שייך כאשר המשפט הוא אמיתי, אבל אם במקום המשפט יש משפח, כדברי ישעיהו (ה, ו): 'ויקו למשפט והנה משפח לצדקה והנה צעקה', לא שייך שההלכה תורה אם יש לעשות משפט או לא. עלינו לתקן את מערכת המשפט, ואז יש מקום לדון על פי ההלכה אפילו ראשי מדינה (כל זמן שאין מלכי בית דוד). במצב המשפטי של ימינו הכול תלוי בתקנות ובחוקים שמחוקקים בכנסת, ואם יש רוב בכנסת לתקנה או לחוק, הם מתקבלים כדין 'דינא דמלכותא דינא'. מובן שניתן לשנות את החוק והתקנה ככל חוקי המלך שיכולים להשתנות במצבים ובתנאים שונים. לכן גם נציגים דתיים יכולים להצביע בעד חסינות, שאין זה אלא ממשפט המלך. תורת משה אין לה יד ורגל בחוקים אלו, עד ישבו כסאות לבית דוד למשפט.

סיכום

- א. מלכי ישראל לא דנים, ולא דנים אותם, מכיוון שיכולים לפגוע בענייני הדת בישראל.
- ב. מלכי בית דוד דנים ודנים אותם. נחלקו המפרשים אם יש מקום לאסור מלכי בית דוד לדון כאשר הם יכולים לגרום תקלה ופגיעה בענייני הדת.
- ג. אין בימינו מעמד של מלך שלא דנים אותו, מכיוון שצריך שיהא בעל שלטון יחידי. ראשי הציבור בימינו אין להם מעמד שיכולים לפגוע במערכת הדת, מכיוון שהכול צריך לבוא לידי הצבעות והחלטות רבות.
- ד. צריך לעשות משפט לכל אדם, כולל נשיא, ראש ממשלה וחברי כנסת, ואין חסינות מפני הדין.
- ה. כאשר אין מערכת דינים של תורה, ההלכה לא מורה כיצד להתנהג, וזה תלוי בהסכמת המחוקקים, כדין משפטי מלכות שאינם מחויבים לדין התורה אלא למלכות בלבד.
- ו. הנביאים תבעו עשיית משפט צדק לכל העם.

